

NATURPOLITISK RESULTATLISTE 2013-2017

Evaluering av Solberg-regjeringens naturpolitikk

WWF Verdens naturfond

WWF Verdens naturfond er en global miljøorganisasjon. WWF arbeider for en framtid der mennesker lever i harmoni med naturen, og der ingen dyr eller andre arter skal dø ut på grunn av menneskers handlinger. I Norge arbeider WWF for å bevare naturverdier og biologisk mangfold i hav- og kystområder, i skogene, i innsjøer og elver og i fjellet.

Det globale WWF-nettverket, World Wide Fund for Nature, er en av verdens største og mest respekterte, uavhengige miljøorganisasjoner med over 5 millioner støttespillere, så mange som 25 millioner følgere i sosiale medier, kontorer i mer enn 80 land, over 6.000 ansatte og mer enn 1.000 aktive naturvernprosjekter.

www.wwf.no

Naturvernforbundet

Naturvernforbundet ble grunnlagt i 1914 og er Norges eldste natur- og miljøvernorganisasjon. Naturvernforbundet jobber med et bredt spekter av saker innen miljø- og naturvern, men spesielt med områdene naturvern, klima, energi og samferdsel.

Naturvernforbundet er en demokratisk medlemsorganisasjon med over 24 000 medlemmer og rundt 100 fylkeslag og lokallag i hele landet. Internasjonalt er Naturvernforbundet tilsluttet organisasjonen Friends of the Earth, et av verdens største nettverk for miljøorganisasjoner.

www.naturvernforbundet.no

Sabima

Sabima er en paraplyorganisasjon for de biologiske foreningene i Norge. Sabima arbeider for å stanse tapet av naturmangfold, ved å foreslå politiske løsninger og spre kunnskap om økologiske sammenhenger.

Sabima jobber opp mot politiske miljøer og forvaltningsmyndigheter, og andre med interesse for miljø- og natur. Målet er å sikre god forvaltning av biologisk mangfold så vi får en bærekraftig bruk av norsk natur og stanser tapet av naturmangfold.

www.sabima.no

Naturpolitisk resultatliste 2013-2017

WWF Verdens Naturfond • Sabima • Norges Naturvernforbund

Sammendrag

Verden opplever et historisk tap av natur. [Hvert eneste år mister vi to prosent av verdens dyreliv](#). Naturtapet foregår i like stort omfang i Norge. Rundt en [femdel av alle vurderte arter](#) i Norge er nå rødlistet. [For mange av økosystemene våre er tilstanden dårlig](#). Mange av dem, som fjell, våtmark og kyst har hatt en negativ utvikling de siste årene. Offisiell norsk statistikk viser at nesten [1.700 kvadratkilometer inngrepsfri natur gikk tapt i Norge i perioden 1988-2012](#). Utviklingen har fortsatt i årene etter.

Denne naturpolitiske resultatlisten er laget av WWF Verdens naturfond, Sabima og Naturvernforbundet. Listen er ikke uttømmende, men viser tydelig at den sittende regjeringen bestående av Fremskrittspartiet og Høyre systematisk har svekket forvaltningen av norsk natur. Regjeringen har

- svekket lovverk som var laget for å beskytte natur mot skadelige inngrep
- svekket forvaltningen som skulle følge opp lovverket
- sett bort fra faglige råd, både fra miljøforvaltning, faglige institusjoner og miljøorganisasjoner, når disse rådene anbefaler å unngå nedbygging og overbelastning av naturgrunnlaget.

Både hver for seg, og enda mer når de virker sammen, har disse grepene senket terskelen for inngrep i verdifull natur og svekket beskyttelsen av trua arter. Selv om det også finnes positive eksempler på resultatlisten, og selv om samarbeidspartene Venstre og KrF har dempet og reversert noen av de verste forsøkene fra regjeringen og fått til viktige forbedringer i statsbudsjettene, er hovedtendensen svært klar: Regjeringen har svekket norsk naturpolitikk vesentlig og systematisk de siste fire årene. Dette viser seg i både store og små beslutninger, som påvirker alt fra ørsmå hoppekreps i Arktis til de aller mest truede pattedyrene våre.

For å stanse tapet av norsk natur og sikre at ingen flere arter dør ut som følge av menneskers handlinger, må neste regjering gjøre om på mye av naturpolitikken som den sittende regjeringen har gjennomført, og ta nye grep for å beskytte norsk natur mot nye ødeleggelser.

Innhold:

1. Bakgrunn: Vi opplever et historisk tap av natur	side 4
2. Årsaker: En kombinasjon av trusler, med arealbruk som nr. 1	side 4
3. Norsk naturpolitikk: Et sammensatt felt	side 5
4. Naturpolitisk resultatliste 2013-2017: Hovedfunn, tendenser og vurderinger	side 5
5. Naturpolitisk resultatliste 2013-2017: Positive eksempler	side 6
6. Naturpolitisk resultatliste 2013-2017: Negative eksempler	side 9

1. Bakgrunn: Vi opplever et historisk tap av natur

Verden opplever et historisk tap av natur. [Hvert eneste år mister vi to prosent av verdens dyreliv](#). Fra 1970 til 2012 gikk bestandene ned med 58 prosent. Det betyr at verdens dyreliv er mer enn halvert på litt over 40 år. Hvis dette fortsetter, vil to tredeler av klodens dyreliv ha forsvunnet på de 50 årene fra 1970 til 2020.

Mens bestandene synker, dør arter ut i høy fart. En naturlig utryddelsestakt tilsier at det skal gå cirka 600 år mellom hver gang et pattedyr dør ut. [I dag er utdøingshastigheten kanskje 1.000 ganger raskere](#). Samtidig blir det stadig mindre villmark. [Ti prosent av globale villmarksområder er blitt borte på 20 år](#).

Den globale WWF-rapporten [Living Planet Report](#) måler utviklingen i naturmangfold både på land, i ferskvann og i havet. Rapporten gir også en vurdering av hva som er de største truslene. Tapet av mangfold er størst i innsjøer, elver og våtmarker. Gjennomsnittlig har de undersøkte bestandene av fisk og andre dyr i ferskvannssystemene krympet med 81 prosent siden 1970. I havet ligger nedgangen på 36 prosent, mens den er 38 prosent på land.

Naturtapet foregår i like stort tempo her hos oss. I Norge har [minst 114 arter dødd ut de siste 200 årene](#). Hver femte art i norsk natur er i større eller mindre fare for å dø ut om vi ikke gjør noe, ifølge den norske rødlista over truede arter. Av nesten 21.000 norske arter som er blitt vurdert, er nå [nær 4.500 oppført på den norske rødlista](#). Offisiell norsk statistikk viser at nesten [1.700 kvadratkilometer inngrepsfri natur gikk tapt i Norge i perioden 1988-2012](#). Tapet er størst i Sør-Norge, hvor mindre enn fem prosent av arealene nå klassifiseres som villmark.

Miljødirektoratet har utarbeidet en egen [Naturindeks for Norge](#). Indeksen måler tilstand og utvikling for naturmangfoldet i de store økosystemene. Indeksen er basert på målinger av over 300 indikatorer, som naturlig forekommende arter eller andre naturelementer som er viktige for naturmangfoldet. Den siste oppdateringen kom i 2015. Naturindeksen viser at utviklingen i det norske naturmangfoldet i perioden 2010-2015 gikk i negativ retning. Ulike økosystemer har ulik utvikling. Indeksen for 2015 viste nedgang siste femårsperiode både i [havet](#), på [kysten](#), i [våtmark](#), på [fjellet](#) og i [åpent lavland](#). [Ferskvann](#) og [skog](#) hadde en stabil utvikling i perioden. Mens ferskvann viser en relativt høy score på indeksen, har skog den laveste indeksen av alle de norske økosystemene, til tross for en liten bedring i perioden 1990-2010.

2. Årsaker: En kombinasjon av trusler, med arealbruk som nr. én

De største truslene mot verdens naturverdier kommer i flere varianter: Lovlig og ulovlig jakt og fangst, tap av leveområder på grunn av for eksempel nedbygginger og avskoging, klimaendringer, fremmede arter og forurensning.

[Hovedtrusselen mot naturmangfoldet i Norge er en eller annen form for arealendringer](#), samtidig som et varmere klima gjør at mange arter trenger større arealer blant annet for å flytte nordover eller oppover i høyden.

Tap av leveområder på grunn av feil bruk av areal er den største trusselen mot naturmangfoldet i Norge. Vi bygger boliger, veier, energianlegg og industri, hogger skog, intensiverer landbruket og lar beitemarker gro igjen. I sum betyr dette at det blir stadig mindre plass igjen til artene. Ulike former for utbygginger og naturinngrep kan også bidra til å forsterke negative virkninger av klimaendringer, mens gode bevaringstiltak kan gjøre naturen mer robust i møte med økende temperaturer.

Klimatrusselen og negativ påvirkning fra fremmede organismer er de truslene mot norsk natur som øker raskest. Ofte kommer truslene mot naturen i kombinasjon, og bidrar til å forsterke hverandre.

3. Norsk naturpolitikk: Et sammensatt felt

Naturpolitikken kan defineres som den politikken som har, eller sikter mot å ha, direkte og lokale virkninger på naturen. Den kan skilles fra klimapolitikken, som sikter mot å begrense de globale, menneskeskapte klimaendringene. Men i likhet med klimapolitikken er naturpolitikken et gjennomgripende saksområde: Omtrent som utslipp og opptak av klimagasser påvirkes av svært mange og ulike typer virksomhet i samfunnet, er det et lignende mangfold av menneskelige aktiviteter som har direkte og lokale virkninger på naturen.

Naturpolitikken omfatter for det første den politikken som føres for å verne natur, beskytte fredede eller truede arter og områder, og regulere avfall og forurensende utslipp. For det andre omfatter den all politik som regulerer og stimulerer tekniske inngrep eller ulike former for virksomhet i natur. Næringspolitikk, energipolitikk, samferdselspolitikk, kommunal planlegging, landbrukspolitikk og politikk for friluftsliv og rekreasjon er eksempler på politikkområder som påvirker naturen. Det betyr at beslutninger på alle disse områdene vil ha naturpolitiske konsekvenser.

Løsningen på de naturpolitiske utfordringene er å frede, verne og beskytte særlig verdifulle og sårbare arter og områder, og sikre at menneskenes bruk av naturen innenfor og utenfor vernede områder foregår slik at naturverdiene bevares.

Norge har vært et foregangsland i å etablere lovverk som grunnlag for naturpolitikken. [Den norske naturmangfoldloven fra 2009](#) er et juridisk nybrottsarbeid i den forstand at den omfatter [all natur og alle sektorer som forvalter natur eller som fatter beslutninger med konsekvenser for naturen](#).

Naturmangfoldloven ansvarliggjør altså aktører innenfor alle samfunnsområder som påvirker natur. Men det avgjørende er selvsagt hvordan loven forstås og etterlevs, og hvordan hensynet til naturverdiene i praksis følges opp i alle de små og store beslutningsprosessene som til sammen avgjør menneskenes naturpåvirkning.

4. Naturpolitisk resultatliste 2013-2017: Hovedfunn, tendenser og vurderinger

Naturpolitisk resultatliste for 2013-2017 er en evaluering av naturpolitikken som er ført av Fremskrittspartiet og Høyre i regjering. Rapporten viser at den sittende regjeringen har tatt en rekke strategiske, overordnede grep som har utløst endringer i naturforvaltningen. Hver for seg og sammen har disse politiske grepene svekket beskyttelsen av naturen og åpnet for å ta mindre hensyn til naturverdiene ved utforming av enkeltvedtak.

Blant disse strategiske, overordnede grepene er en systematisk tilsidesettelse av miljøhensyn i plansaker behandlet av departement, et eget rundskriv om å legge mindre vekt på miljø i plansaker, endringer i plan- og bygningsloven, redusert budsjetttramme for Klima- og miljødepartementet og kutt i bevilgningene til truede arter og naturtyper.

Parallelt med disse overordnede grepene ser vi en rekke avgjørelser i større og mindre enkeltsaker som går i naturens disfavør. På noen områder, som innsats mot marin forsøpling, ser vi også avgjørelser som går i naturens favør.

Tendensen i den naturpolitiske resultatlisten er nokså klar: Beskyttelsen av naturen svekkes der det er konflikt – eller potensial for konflikt – med ny eller etablert næringsvirksomhet. I de tilfellene der vi ser at naturens beskyttelse er styrket, er slike konflikter som hovedregel små eller lite relevante.

Systematikken og tendensen i resultatene viser tydelig at disse endringene ikke er tilfeldige utslag av uklare prioriteringer. Omleggingen av naturpolitikken er en villet endring, og initiativet har kommet fra den sittende regjeringen. Bekymring for ringvirkningene av denne politiske omleggingen gjorde at WWF Verdens naturfond, Sabima og Naturvernforbundet lagde [den første listen over naturpolitiske resultater i 2015](#). Årets liste inneholder flere eksempler, etter ytterligere to år med videreføring av regjeringens naturpolitiske prioriteringer.

Regjeringens omlegginger i naturpolitikken var varslet. Før valget i 2013 ga daværende statsministerkandidat Erna Solberg [et fylldig intervju om naturpolitikk i VG](#). Der kom hun med flere uttalelser som varslet den politikken regjeringen i stor grad har gjennomført.

«Vi ønsker en gjennomgang av naturmangfoldloven. Den er et stort hinder. Det betyr ikke at vi ikke er for naturmangfold. Men det betyr at hensynene noen ganger må avveies bedre enn de gjør i dag. Det er et behov for å se om det er gitt for store fullmakter i loven, som kan blokkere prosjekter.»

«Problemet med Miljøverndepartementet er at de er et departement som har et sektorhensyn. Man kan godt si at miljøet er en overordnet sak, men det er likevel en sak. Mens Kommunaldepartementet har ansvar for andre ting, som byggelov, næringspolitikk i distriktene og boligbygging. Vi mener at hensynet til boligutvikling og næringsutvikling skal telle mer.»

I intervjuet varslet hun nye grep for å gjøre det lettere å bygge i strandsonen og bruke snøskuter og helikopter i naturen. På spørsmål om det bør være lov å fly skiturister opp til fjelltopper, svarte Solberg:

«Jeg ser ingen problemer med at man kan utvikle næringsvirksomhet og ha lov til å gjøre det.»

Det er verdt å bemerke at situasjonen ville vært langt mer alvorlig uten innsatsen til regjeringens støttepartier Venstre og Kristelig Folkeparti. Disse partienes miljøambisjoner har i flere tilfeller sikret forbedringer av regjeringens forslag, og også viktige forbedringer i de fremlagte statsbudsjettene fra regjeringen. Dessuten fikk Venstre og KrF inn et punkt i samarbeidsavtalen om at naturmangfoldloven ikke skulle svekkes, som det eneste punktet om natur i avtalen.

WWF Verdens naturfond, Sabima og Norges Naturvernforbund minner om at det er nettopp summen av mange små og store utbygginger og mer intensiv bruk av arealene som er den største trusselen mot norske arter og naturtyper, og som utgjør den viktigste forklaringen på nedgangen i naturindeksen for Norge. I møte med det enorme globale naturtapet – som vi også ser i Norge, om enn stort sett i mindre dramatisk omfang – er det nødvendig at prinsippet om å ta vare på naturen løftes opp på et helt annet nivå enn vi tidligere har sett. Bevaring av naturverdiene må bli et premiss for alt vi foretar oss. Ambisjonen med den norske naturpolitikken må være å finne de politiske svarene på denne utfordringen.

Særlig tatt i betraktning de pågående menneskeskapt klimaendringene, som forsterker og forverrer virkningene av alle andre trusler mot naturen, er det åpenbart at den kommende regjeringen vil ha større naturpolitiske utfordringer enn noen regjering tidligere har stått overfor. Naturpolitikken de siste fire årene har dessverre for det meste bestått av aktive bidrag til å gjøre disse utfordringene større.

5. Naturpolitisk resultatliste 2013-2017: Positive eksempler

Her følger 17 store og små eksempler der regjeringens naturpolitikk har hatt en positiv utvikling i perioden 2013-2017. Som det går fram av listen nedenfor, er flere av de positive eksemplene resultater av prosesser som ble igangsatt i forrige stortingsperiode, eller beslutninger *Stortinget* har fattet og «pålagt» regjeringen uten at de på forhånd har vært anbefalt av regjeringen.

På land

1. Økt bevilgning til naturkartlegging og etablering av økologisk grunnkart

[Bevilgningene til naturkartlegging og økologisk grunnkart er økt](#) betydelig gjennom det meste av stortingsperioden, og i 2017 vil det bli brukt om lag 95 millioner kroner til arbeidet. Bevilgningene har i stor grad blitt til og økt som følge av budsjettforhandlinger med Venstre og KrF. Tre av fire av de mest verdifulle naturområdene i Norge er ikke kartlagt. Det betyr at vi har mange områder med antatt

verdifull natur som vi ikke vet innholdet i eller hvor ligger. Det økologiske grunnkartet skal vise hvor vi finner natur som det er viktig å ha kunnskap om når man planlegger bevaringstiltak, inngrep, arealbruk eller næringsvirksomhet. I arbeidet med naturkartlegging, vil regjeringen særlig prioritere å kartlegge naturtyper som enten er truet, viktige for mange arter, dekker sentrale økosystemfunksjoner, eller er spesielt dårlig kartlagt.

2. Forskrift om fremmede arter i norsk natur

[Regjeringen vedtok forskriften for fremmede organismer](#) 19. juni 2015. [Formålet](#) med denne er å hindre innførsel, utsetting og spredning av fremmede organismer som medfører, eller kan medføre, uheldige følger for naturmangfoldet i Norge. Fremmede arter kan i stor grad fortrenge lokale arter, som når rødgjellet solabbor innføres i norske vassdrag og fortrenger bestander av salamander og andre fiskearter. Og når kongekrabben tar over områder langs kysten og fortrenger andre arter og endrer strukturen i bunnfaunaen. Spredning av fremmede arter er en av hovedårsakene til tap av naturmangfold på verdensbasis. Denne forskriften er dermed et viktig bidrag for å bevare Norges arter og økosystem. Arbeidet med å forberede den nye forskriften ble igangsatt under forrige stortingsperiode.

3. Styrket innsats mot svartelistede arter (inkludert pøbelgran)

Fremmede arter er et økende problem og regnes som en av de største truslene mot naturmangfoldet. For eksempel har stillehavsøsters etablert seg i stort omfang langs kysten av Norge de siste årene, hvor den blant annet fortrenger den stedege flatøstersen og blåskjell. Og fremmede treslag som sitkagran fortrenger treslag som er naturlig hjemmehørende i norsk natur. Regjeringen har satt av [ekstra midler til bekjempelse av fremmede arter](#). Miljødirektoratet [gir penger til en rekke tiltak](#) for å bekjempe fremmede arter, hvorav en del av pengene [går til frivillige organisasjoner for å bekjempe blant annet pøbelgran](#).

4. Prioriterte arter: Fjellrev, trøndertorvmose, svartkurle, skredmjelt og dvergålegras – men ingen nye forslag

Naturmangfoldloven [gir mulighet for gi enkelte arter ekstra beskyttelse](#). Disse kan vedtas som prioriterte arter. Regjeringen ga i løpet av 2015 status som prioritert art til [fjellrev](#), [trøndertorvmose](#), [svartkurle](#), [skredmjelt](#) og [dvergålegras](#), noe som betyr at disse artene har særskilt beskyttelse etter naturmangfoldloven. Arbeidet med å forberede vedtakene ble igangsatt i perioden 2009-2013, og regjeringen har selv dessverre ikke kommet med noen nye forslag til prioriterte arter. Dette til tross for at Stortinget i arbeidet med stortingsmeldingen om naturmangfold har påpekt behovet for å øke hastigheten på dette arbeidet kraftig, og vist til at det er omtrent 400 arter som er aktuelle for å få en slik beskyttelse gjennom lovverket.

5. Utvalgt naturtype: Kystlynghei – men ingen nye forslag

[Også bestemte naturtyper kan få ekstra beskyttelse](#) etter Naturmangfoldloven. Disse kan vedtas som utvalgte naturtyper. De første fem naturtypene ble vedtatt 1. mai 2011. I 2015 ble [kystlynghei vedtatt som utvalgt naturtype](#). Arbeidet med å forberede dette vedtaket ble satt i gang i stortingsperioden 2009-2013. Det har siden den tid ikke blitt vedtatt nye utvalgte naturtyper, selv om det har blitt utarbeidet utkast til eller endelige faggrunnlag for flere ulike naturtyper som trenger bedre beskyttelse.

6. Regjeringen har sagt nei til genmodifisert raps og mais

Regjeringen har [sagt nei](#) til import av fire genmodifiserte (GMO) planter: Tre rapsplanter og den omstridte maisen 1507. De tre rapsplantene blir forbudt fordi de kan skade norsk natur ved spredning av frø og videre etablering. GMO-raps har tidligere blitt funnet [spredt i naturen i USA](#). Det er også funnet [krysninger](#) mellom to ulike GMO-planter. Forbudet mot maisen er på etisk grunnlag, da denne maisen dyrkes i et annet land med et sprøytemiddel – glufosinat-ammonium – som er så helse- og

miljøskadelig at det har vært [forbudt i Norge siden 2009](#). Samtidig tillates fem genmodifiserte nelliktyper med endret blomsterfarge, i tråd med EUs godkjenninger.

7. Utvidet ordning for utvalgte kulturlandskap

Utvalgte kulturlandskap er et målrettet tiltak for å bevare artsrike kulturlandskap, som fungerer godt og er populært lokalt. Det var opprinnelig planlagt 100 slike områder, men arbeidet har lenge stått stille på 22 stykker. Over statsbudsjettet for 2017 er det bevilget mer penger til utvalgte kulturlandskap, og det er nylig utpekt [ti nye utvalgte kulturlandskap](#). De økte bevilgningene kom på plass i Stortinget etter regjeringens budsjettavtale med Venstre og KrF, og lå ikke inne i regjeringens opprinnelige budsjettforslag.

8. Økte bevilgninger til skogvern

Bevilgningene til skogvern ble økt to ganger i perioden, fra 331 millioner for 2015 til 392 millioner for 2016, og videre til 442 millioner for 2017. Som følge av det er det i disse årene vernet mer skog enn noen gang før, med til sammen rundt 250 nye områder over hele landet. Samtidig vil det fortsatt ta nærmere 30 år å nå Stortingets mål om 10 % skogvern om ikke bevilgningene trappes opp. De økte bevilgningene kom på plass i Stortinget etter regjeringens budsjettavtale med Venstre og KrF, og lå ikke inne i regjeringens opprinnelige budsjettforslag.

9. Økte bevilgninger til vannforvaltning

Bevilgningene til vannforvaltning er økt, med 62,5 millioner i statsbudsjettet for 2016 og med 60 millioner for 2017. Vannregionene blir med dette satt i bedre stand til å styrke kunnskapen om og iverksette tiltak i vann og vassdrag rundt om i landet. Dette kan bidra til å sikre god økologisk tilstand i vannøkosystemene våre. De økte bevilgningene kom på plass i Stortinget etter regjeringens budsjettavtale med Venstre og KrF, og lå ikke inne i regjeringens opprinnelige budsjettforslag.

10. Innsats for restaurering av myr

Regjeringen startet et arbeid for å restaurere ødelagte myrer, som er et godt tiltak både for å bevare naturmangfold, dempe flom og lagre karbon. I første omgang bevilget regjeringen 3 millioner kroner til formålet, og som resultat av budsjettforhandlinger med Venstre og KrF har bevilgningene økt til 26 millioner for 2017. I tillegg har Stortingsflertallet bedt regjeringen om å revidere forskriftene for nydyrking på myr, grøfting av myr i skogbruket og reglene for konsekvensutredning av torvuttak.

11. Stått opp for ulvens lovverk

I september 2016 fattet de regionale rovviltnemndene vedtak om at 47 ulver [kunne felles](#). Vedtakene ble påklaget, og klima- og miljøminister Vidar Helgesen tok klagen til følge for et flertall av ulvene, siden vedtakene for disse var lovstridige. Statsråden stod rakrygget i en ualminnelig sterk storm fra medier så vel som partifeller, og holdt fast på at det ville vært ulovlig å felle disse ulvene, siden de ikke hadde gjort skade. Dette står det respekt av, selv om det også var en del uheldig som skjedde både i prosessen fram til og i etterkant av at klagen ble tatt til følge (se under negative eksempler).

12. "Reddet" kulturlandskapet i Hjartdal-Svartdal fra ny E134

[Statens vegvesen anbefalte i september 2016](#) å legge en ny E134 gjennom kulturlandskapet i Hjartdal og Svartdal. Dette er et [unikt landskap med et mangfold av planter og insekter](#), og er et av de mest verdifulle kulturlandskapene i Norge. [Ingen andre steder i Norge finnes det så mange intakte slåttemark som her](#). Slåttemark er sterkt truet og derfor en utvalgt naturtype. Heldigvis er Hjartdal og Svartdal et av [ti nye utvalgte kulturlandskap i 2017](#) som skal tas vare på fordi de har store verdier knyttet til biologisk mangfold, kulturminner og kulturmiljø, og er dermed blitt reddet fra ny E134.

Hav og kyst

13. Økt innsats mot marin forsøpling

Regjeringen foreslo opprinnelig [15.3 millioner kroner](#) (en videreføring fra 2016) til arbeid mot marin forsøpling i statsbudsjettet for 2017. Etter justeringer med bakgrunn i innspill fra Venstre og KrF ble [35 millioner kroner](#) til tiltak mot marin forsøpling en realitet i statsbudsjettet for 2017. Opprinnelig beløp for 2017 har, på grunn av marin forsøplings akutte påvirkning på livet i havet, blitt oppjustert med [nye 25 millioner kroner](#) senest i juli i år. Totalt er dermed 60 millioner kroner satt av til arbeid med nasjonale tiltak for opprydding av marin forsøpling. Det var opprinnelig [25 ulike aktører](#) som ble tildelt midler i 2017, men etter nevnte oppdatering ble listen forlenget med [ytterligere aktører](#). Regjeringen har også satt av [100 millioner kroner til et eget bistandsprogram for å bekjempe marin forsøpling og mikroplast](#) i den første stortingsmeldingen om hav i utenriks- og utviklingspolitikken (Meld. St. 22 (2016-2017)). Regjeringen satt også av [20 millioner kroner til arbeid med returordning for kasserte fritidsbåter](#) i «Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017».

14. Oppretting av nasjonalparker: Raet og Jomfruland

Raet nasjonalpark i Aust-Agder og Jomfruland nasjonalpark i Telemark ble [opprettet 16. desember, 2016](#), begge med store marine naturverdier. Parkene ble etablert for å ta vare på variasjonen og mangfoldet knyttet til landskap, geologi og biologi på land og i sjø. Det er registrert et stort antall truede arter i begge nasjonalparkene. I tillegg har begge parkene avsetninger fra siste istid, som er en viktig del av verneverdiene og et karaktertrekk ved verneområdene.

15. Oppretting av nye marine verneområder i Rogaland og Trøndelag og utvidelse av to naturreservater

Jærkysten i Rogaland og Gaulosen og Rødberget i Sør-Trøndelag [ble 17. juni 2016 opprettet](#) som nye marine verneområder. I tillegg vedtok regjeringen å utvide to eksisterende verneområder for våtmark i Gaulosen og Ørin i Nord-Trøndelag. Alle områdene har et rikt fugleliv og er viktige leveområder for vann- og våtmarksfugl samt rasteplasser for trekkfugl. I tillegg er de også viktige hekkeområder for mange fuglearter. Rødberget og Gaulosen marine verneområder er begge viktige korallområder, og har også andre sjeldne arter som ålegrasenger og sjøfjær.

16. Vern av ti nye områder med kaldtvannskoraller

Ti nye korallrev ble [vernet 8. januar 2016](#). Disse er viktige for yngel og småfisk, og er derfor vernet mot ødeleggelse som følge av fiskeriaktivitet. Fram til nå er 19 områder med korallrev gitt særskilt beskyttelse. Det er lite vern under vann i Norge, og [svært langt igjen til vår internasjonale forpliktelse om å verne ti prosent av havområdene våre innen 2020](#).

17. Sa nei til utbygging av vindkraftverk på Siragrunnen i Vest-Agder

Norges vassdrags- og energidirektorat ([NVE](#)) [avslo å gi konsesjon til Siragrunnen vindkraftverk](#), i tråd med faglige anbefalinger. Avgjørelsen ble påklaget og lagt på Olje- og energidepartementets bord, [som stadfestet](#) NVEs avslag. [Siragrunnen har et enestående fugletrekk](#), det ligger i Norges viktigste ferdelskorridor for trekkende fugl – deriblant en rekke rødlistede arter. I tillegg er Siragrunnen [et unikt gyte- og leveområde for en rekke fiskearter, det er viktig for friluftsliv, og det ligger nært en rekke verneområder](#). Dessverre ser det nå ut som det kommer nye konsesjonssøknader på Siragrunnen, slik at denne saken ikke er endelig vedtatt.

6. Naturpolitisk resultatliste 2013-2017: Negative eksempler

Her følger 45 store og små eksempler på hvordan regjeringens naturpolitikk har hatt en negativ utvikling i perioden 2013-2017.

På land

1. Redusert budsjetttramme for Klima- og miljødepartementet

I statsbudsjettet for 2015 ble budsjettet for Klima- og miljødepartementet, som eneste departement, kraftig redusert (nedgang på om lag 12 prosent) sammenlignet med forrige års budsjett. Dette har bidratt til å svekke departementet. I budsjettet for 2017 foreslo regjeringen å kutte Miljødirektoratets budsjett betydelig, men dette ble heldigvis reversert etter budsjettforhandlinger med Venstre og KrF.

2. Nytt rundskriv om å legge mindre vekt på miljø i plansaker

Kommunal- og moderniseringsministeren sendte [18. februar 2014 ut et rundskriv](#) til fylkesmennene hvor han ber dem legge større vekt på lokaldemokrati og være tilbakeholdne med å bruke sin rett til å fremme innsigelse hvis planer er i strid med regionale eller nasjonale hensyn – som hensynet til natur og miljø.

3. Endringer i plan- og bygningsloven som svekker miljøhensyn

Kommunal- og moderniseringsdepartementet [sendte 6. august 2015 ut forslag til endringer i plan- og bygningsloven](#) som blant annet svekker beskyttelsen av strandsonen ved å gjøre det enklere å få dispensasjon til å bygge i områder som er regulert til for eksempel friluftslivsformål. Disse ble vedtatt 17. juni 2016, og svekker hensynet til miljø i plan- og bygningsloven.

4. Miljøhensyn overkjøres systematisk i arealplansaker

I forbindelse med regjeringsskiftet ble planavdelingen i det daværende Miljøverndepartementet [flyttet](#) til det nye Kommunal- og moderniseringsdepartementet (KMD). Dermed mistet Miljøverndepartementet det overordnede ansvaret for arealpolitikken som hadde vært en del av departementets portefølje siden opprettelsen i 1972. Dette har medført at miljøhensyn er blitt svekket i arealplanlegging. I arealplansaker som kommer til avgjørelse i Kommunal- og moderniseringsdepartementet blir miljøhensyn systematisk overkjørt, noe kommunal- og moderniseringsminister Jan Tore Sanner selv har trukket fram som en positiv endring.

Eksempler på saker der kommunal- og moderniseringsdepartementet har gått mot miljømyndighetenes uttalelser:

Tillatelse til boligbygging gir omfattende klimautslipp i Oppegård kommune

Oppegård kommune ønsket å bygge 110-115 boliger i et nytt område uten eksisterende infrastruktur. Fylkesmannen i Oslo og Akershus fremmet innsigelse til planen fordi det manglet god kollektivdekning, noe som vil gi store klimagassutslipp. Klima- og miljøministeren hadde samme oppfatning, og [skrev i sitt brev av 14. januar 2015](#) til kommunal- og moderniseringsministeren at utbyggingen var i strid med nasjonal klimapolitikk og norske klimamålsetninger. Tross alle innsigelsene [ga kommunal- og moderniseringsministeren den 30. juni 2015 Oppegård kommune klarsignal til utbyggingen](#).

Godkjenning av ny vegtrasé for E8 i område med store naturkonflikter i Troms

Den [23. juli ga kommunal- og moderniseringsministeren grønt lys til utbygging av E8](#) i Tromsø kommune, til tross for en rekke innsigelser fra Statens vegvesen, Riksantikvaren, Sametinget og Fylkesmannen. Innsigelsene var begrunnet i store samfunnsmessige kostnader for brukerne av veien samt fredede fangstgroper for villrein og naturmangfold. Innsigelsene ble ikke tatt til følge. Traséen som kommunal- og moderniseringsministeren godkjente, kommer

blant annet i konflikt med en truet naturtype ([åpen låglandskildemyr](#)) og viktige kvartærgeologiske forekomster.

Tillatelse til nedbygging av et område med verdifull matjord i Vestby kommune

Den [20. desember 2013](#) ga Kommunal- og moderniseringsdepartementet tillatelse til at et 70 dekar stort jordbruksområde i Vestby kunne nedbygges. Både fylkesmannens miljøvernavdeling og landbruksavdelingen var kritiske til tiltaket, som legger beslag på meget god matjord, gir økte klimagassutslipp, og strider mot rikspolitiske bestemmelser for kjøpesentre og gjeldende fylkesdelplan for handel.

5. Avvikling av forbudet mot subsidiering av bygging av skogsbilveger i villmarkspregede områder

[Regjeringen fjernet i mai 2015](#) forbudet mot offentlig subsidiering av bygging av skogsveier inn i villmarkspregede og inngrepsfrie områder, såkalte INON-områder. [Dette vil øke mulighetene betydelig for hogst av skogsområder](#) med store verdier for naturmangfold, klima og friluftsliv, men som i utgangspunktet er ulønnsomme å hogge.

6. Økning i miljøskadelige tilskudd til bygging av skogsbilveger

[I budsjettet for 2015 ble tilskuddet til bygging av skogsbilveger økt med 10 millioner](#). Dette er miljøødeleggende subsidier som Norge er blitt anbefalt å fjerne av Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling (OECD), og som Norge har forpliktet seg til [å fjerne](#) i henhold til konvensjonen om biologisk mangfold (CBD) gjennom de såkalte Aichi-målene. Dette vil øke risikoen for at skog med store verdier for naturmangfoldet, men som normalt sett ikke vill vært drivverdig, likevel kan hogges.

7. Forsøk på å kutte bevilgningene til skogvern med to tredjedeler

Skogen er det mest artsrike økosystemet i Norge og huser om lag halvparten av de truede artene på norsk rødliste for arter. Det er derfor et stort behov for å øke norsk skogvern. I forslaget til statsbudsjettet for 2015 [foreslo regjeringen å redusere bevilgningene til skogvern med nesten to tredjedeler](#) sammenlignet med forrige budsjett (budsjettet for 2014 og foreslått budsjett for 2015 på henholdsvis 121 og 331 millioner). Etter budsjettforhandlinger med Venstre og KrF ble dette kuttet heldigvis reversert.

8. Bevilget midler til tilplanting med gran i prosjektet «Skogplanting som klimatiltak»

I det endelige budsjettet senhøsten 2014 ble det avsatt 15 millioner til det første året av et treårig prosjekt for å bruke [skogplanting som klimatiltak](#). [Dette er et tiltak som er blitt sterkt kritisert av ulike faginstanser av en rekke grunner](#). For det første er klimagevinsten fra tiltaket meget usikker – resultatet kan faktisk bli økte klimautslipp. Videre skal skogplantingen skje på «nye arealer», og kan dermed fortrenge eksisterende naturmangfold. Det legges også opp til å bruke gran nord for Saltfjellet og på Vestlandet, der denne ikke hører naturlig hjemme.

9. Endring i bærekraftforskriften for skog

Landbruks- og matdepartementet [endret 2. februar 2015 forskrift om bærekraftig skogbruk](#) uten forutående høring. I endringen byttes «Levende Skog» – som var et samarbeid mellom miljø- og friluftslivsorganisasjoner og skognæringen – ut med «Norsk PEFC Skogstandard», som skognæringen nå alene bestemmer utformingen av. I praksis betyr det at næringsinteressene selv avgjør hvilke offentlige krav de selv skal forholde seg til. Resultatet blir dårligere miljøhensyn ved at naturverdiene tillegges mindre vekt.

10. Svekket mulighet til reell klagesaksbehandling i nasjonalparksaker

I brev av 2. mars og [15. juni 2015](#) til Miljødirektoratet lager klima- og miljøministeren retningslinjer som svekker muligheten til en reell klagebehandling av vedtak fattet av nasjonalpark- og verneområdestyrer. Miljødirektoratet som ankemyndighet instrueres til å være tilbakeholden med å overprøve vedtak, og i brevet begrenser Klima- og miljødepartementet kraftig muligheten til å avgjøre vedtak basert på fare for presedens. Dette vil kunne føre til at naturkvaliteten i nasjonalparkene forringes over tid. Brevet innebærer også at miljøorganisasjoner, og andre som påklager vedtak i verneområder, har mindre mulighet til å nå fram i klagebehandlingen.

11. Regjeringen skrinlegger nasjonalparkplanene i nord

Regjeringen bestemte 16.12.2015 at nasjonalparkforslagene i Finnmark, Troms og Nordland [ikke skal videreføres](#). Dette på grunn av [sterk motstand fra lokalbefolkningen](#). Den lokale samiske fangst- og utmarksforeningen har vært [bekymret for å bli utestengt fra de vernede områdene](#). Disse områdene er hovedsakelig myr og våtmarker og er noen av [landets viktigste hekkeområder](#) for våtmarksfugler. Områdene har store forekomster av trua arter.

12. Svekking av vassdragsvern

I [Energimeldingen \(Meld. St. 25 \(2015-2016\) «Kraft til endring»](#) ble det åpnet for at det i særskilte tilfeller vil kunne behandles konsesjoner for vannkraftverk i vernede vassdrag. [Inngrep som veibygging, kraftlinjer og drenering skal vurderes opp mot verneverdiene](#), men de kan gjennomføres uten at vernebestemmelsene hindrer det. Vi har i dag nærmere 400 vassdrag som for all fremtid er vernet mot kraftutbygging. Norske vassdrag er unike i verdenssammenheng som følge av landskapets store høydeforskjeller, og Norge har et spesielt ansvar for å ta vare på denne naturtypen.

13. Det skal bli lettere å bygge vind- og vannkraftverk i villmarkspregede områder

Olje- og energidepartementet har gitt Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) beskjed om at villmarkspregede og inngrepsfrie områder (INON) ikke skal inngå i kriteriene som skal tas hensyn til ved konsesjonsbehandling.

14. Miljøhensyn svekkes kraftig i planlegging av nye vannkraftverk

Forvaltningssystemet «Samla plan for vassdrag» skulle sikre miljømyndighetene en del av ansvaret for utbygging av ny vannkraft. [Dette systemet ble fjernet i forbindelse med energimeldingen](#), uten å erstatte det med noe nytt. Dette reduserer miljømyndighetenes innflytelse vesentlig og vil gi dårligere beskyttelse til de få gjenværende vassdragene som er lite berørt av tekniske inngrep, og derfor er særlig verdifulle.

15. Stor kraftutbygging ødelegger unikt kystalpint landskap

Den 19. juni 2015 [ga Olje- og energidepartementet klarsignal til flere](#) kontroversielle kraftutbygginger i Troms, blant annet Stordal vannkraftverk i Tromsø kommune. Utbyggingen er en av de mest omfattende i nyere tid, og vil gi store negative effekter på sårbar høyfjellsnatur. Store arealer inngrepsfri natur vil gå tapt i et unikt område med kystalpint landskap. NVE gikk mot denne delen av utbyggingen fordi den ville ha for store miljøkonsekvenser, og anbefalte langt færre utbygginger i området enn det utbygger hadde søkt om.

16. Verdifull foss bygges ned

Den 6. februar 2015 [ga Olje- og energidepartementet klarsignal for utbygging](#) av Godfarfoss kraftverk i Buskerud. Dette medfører at en lengre fossestrekning med meget store landskaps- og friluftslivsverdier forsvinner. I tillegg vil det slå negativt ut for områdets store naturverdier.

17. Tillatelse til bygging av Sauland kraftverk

Sauland kraftverk AS har [fått tillatelse](#) til å bygge Sauland kraftverk i Hjartdal kommune i Telemark. Dette kan true Telemarks største forekomst av elvemusling – en truet art som Norge har et [særskilt internasjonalt ansvar for](#). WWF, Sabima og Naturvernforbundet [mener](#) at NVEs innstilling er preget av store kunnskapshull når det gjelder hvordan kraftutbyggingen vil påvirke elvemuslingsbestanden i Hjartdøla.

18. Elv med store natur- og friluftslivsverdier kan gå tapt i Gudbrandsdalen

En utbygging av Nedre Otta vil ramme en av Europas beste elver for rafting og fritidsfiske, en unik natur som er rik på både fisk og fugl, og områder med fantastiske naturopplevelser. Elva er det [viktigste lavlandsvassdraget](#) i Sør-Norge og en av få uberørte elvestrekninger av denne typen. Her finnes store og relativt intakte flommarksystemer, viktige våtmarksområder for fugl og vandrede fisk, samt en mengde truede arter som er avhengige av et fuktig miljø for å overleve og som står i fare for å forsvinne om elva blir tørrlagt. Det er også fylkets viktigste overvintringsområde for vår nasjonalfugl, fossekallen. Utbyggingen ble [vedtatt den 11. desember 2015](#) og er Norges største vannkraftprosjekt.

19. Tillatelse til bygging av Tolga kraftverk

Regjeringen ga tillatelse til bygging av et kraftverk i Tolgafallene i Glomma den [21. april 2017](#). Vedtaket fører til at Eidsfossen går tapt, og dermed rammes landets viktigste gyteplass for harr. I tillegg får utbygging [store negative konsekvenser](#) for ørret, fisketurismen og landskapet. Regjeringen har gått mot alle faglige råd fra NVE, Miljødirektoratet, Fylkesmannen i Hedmark og Tolga kommune. Fylkesmannen mener det ikke er mulig å bygge kraftverket uten å at det er i strid med vannforskriften, og har levert innsigelse mot planene.

20. Uforsvarlig forvaltning av norske rovdyr

[For to av de fire store rovdypene](#) ligger bestanden et godt stykke under det norske bestandsmålet. Kun for jerv ligger den faktiske bestanden i overkant av bestandsmålet, mens man ligger under for både brunbjørn og gaupe. [Antallet brunbjørn er rekordlavt](#) og nedadgående, men regjeringen har likevel ikke kommet med forslag til tiltak for å bedre situasjonen.

Gaupa skiftet i 2015 plassering på den norske rødlista for arter, den gikk fra sårbar til sterkt truet som følge av redusert bestand i både Norge og Sverige. Gaupa har nå vært godt under bestandsmålet i hele regjeringsperioden, men [regjeringen tillater likevel altfor høye jaktkvoter](#), og lite er gjort for at den skal komme opp på bestandsmålet. I tillegg er gaupa som den eneste av de fire store rovdypa fortsatt oppført som jaktbar art, til tross for en lav bestandsstørrelse. Dette er uforsvarlig forvaltning.

Politikerne i de regionale rovviltneemndene vedtok at 47 ulver (2/3 av bestanden) [skulle skytes](#) vinteren 2016 ([svenske myndigheter](#) tillot jakt på 24 ulv av 340 samme vinteren, en betydelig lavere andel av bestanden). Vedtaket vakte internasjonal oppsikt og det ble omfattende protester mot dette i inn- og utland. Det var ikke grunnlag i lovverket for å fatte et slikt vedtak om omfattende jakt, og antallet ble derfor redusert til 15 ulver, og kun utenfor ulvesona. Lisensfellingkvoten ble senere [utvidet til 18 ulver](#). I tillegg ble lisensfellingsperioden innenfor ulvesonen utvidet til 31. mars, og omfattet dermed perioden [når ulven yngler](#) (opprinnelig fellingsperiode var 1. januar - 15. februar), i strid med ynglefredningsprinsippet. Den 22. februar 2017 foreslo regjeringen å [endre naturmangfoldloven](#) slik at det skulle bli enda lettere å felle ulv (samt de andre store rovdypene). Fristen for innspill ble satt til kun fem dager (inkludert en helg), i strid med god forvaltningspraksis. Etter påtrykk fra

miljøorganisasjonene fikk Venstre gjennomslag for å [stanse endringen av naturmangfoldloven, men dette har dessverre ikke hindret rovviltnemndene i å vedta uforsvarlig høye jaktkvoter på nytt, sommeren 2017. Ulven er kritisk truet](#) (CR) på norsk rødliste. Norge har et særskilt ansvar for å beskytte denne arten i henhold til Bernkonvensjonen og naturmangfoldloven.

21. Senket terskel for uttak av rovvilt i forkant av beitesesongen

Den 28. april 2014 sendte Klima- og miljødepartementet et brev til fylkesmennene og de regionale rovviltnemndene om iverksetting av en «tydeligere og mer effektiv soneforvaltning». Dette har blitt fulgt opp av Miljødirektoratet gjennom et brev der det åpnes for uttak av ulv utenom beitesesongen i områder der tilstedeværelse av stasjonær ulv kan innebære et skadepotensial i beitesesongen. Dette medfører at det gis skadefellingstillatelser på ulv uten at skade har skjedd, og at ulven i praksis blir fredløs utenfor ulvesona.

22. Tillatt bruk av nye metoder for jervejakt

[Regjeringen har nå endret forskriften om utøvelse av jakt, felling og fangst](#) slik at nye virkemidler kan prøves ut til jervejakt. Det er nå mulig å søke om bruk av snøskuter til utplassering av åtebuer, åter og fangstbåser, bruke kunstig lys under åtejakt og elektronisk overvåking ved båsfangst. Dette vil gi jervejakt enda større preg av skadedyrbekjempelse, noe som ikke hører hjemme i Norge i dag.

23. Miljødirektoratet ble instruert til å felle bjørn som ikke hadde gjort skade

En Høyre-politiker tok [direkte kontakt](#) med partikollega under partiets landsmøte i april 2016 for å få skutt en bjørn som befant seg på politikerens beiteområde for sau. Bjørnen hadde nylig kommet ut av vinterdvalen og hadde ikke tatt sau, men ble tiltrukket av åter som var lagt ut i området. Den 15. april ble Miljødirektoratet instruert til å gi fellingstillatelse og bjørnen ble skutt av Statens naturoppsyn dagen etter. Tillatelsen ble [gitt uten begrunnelse, i strid med normal forvaltningsskikk](#). Den 28. april ga Miljødirektoratet [avslag på en søknad](#) om felling av bjørn i samme område. Norge ligger [langt unna](#) bestandsmålet for brunbjørn og arten [er klassifisert som sterkt truet](#) på norsk rødliste for arter.

24. Jakt på kongeørn

[Regjeringen har lagt fram forslag til at det skal bli lettere å skyte kongeørn](#), selv om den er en fredet art, beskyttet etter Bernkonvensjonen, og som det [ikke drives jakt på i noe annet land](#). [Bestanden av kongeørn er fåtallig og har ikke endret seg de siste 15 årene](#). Den er en ubetydelig skadegjører på beitedyr og tamrein, og Miljødirektoratet har uttalt at [det ikke er behov for å endre forvaltningen av arten](#).

25. Svarthalespoven mistet delvis statusen som prioritert art

[Forskriften for svarthalespove ble endret](#) slik at den sørlige underarten, som har et stort behov for ekstra beskyttelse, [ikke lenger skal være prioritert](#). Det sies at man nå skal satse på frivillige avtaler med lokale grunneiere for å ivareta den sørlige underarten. Det er imidlertid uklart om dette vil kunne fungere, da samme tiltak også var tenkt brukt tidligere mens svarthalespoven fortsatt var prioritert. Arten er regnet som sårbar (VU) og med en nedadgående bestandstrend i Europa.

26. Ingen miljøhensyn for villreinen på Hardangervidda

[Det blir ingen veitunnel under Hardangervidda](#) slik at villreinen kan få tilbake viktige beiteområder og trekkruter. Dyrene vil helst ikke krysse veien ([kun ett registrert tilfelle av veikryssing siden 2001](#)) og vil dermed forjeves bevege seg langs veien for å finne et krysningspunkt. [Villrein ble i fjor oppført som truet art](#), og i Norge har villreinens leveområder blitt mer og mer oppdelt på grunn av utbygging av bilveier og jernbane.

27. Tillatelse til utsetting av 8000 stokkender for jakt

Løvenskiold-Fossum Skog har fått tillatelse fra Miljødirektoratet til å [sette ut 8.000 ringmerkede stokkender](#) i 2017. Dette er tamme ender som er avlet opp i Sverige. I tillegg til at det er uetisk å bruke tamme dyr som skyteskive, er det en [fare for](#) at disse endene skal krysse seg med villender og videreføre uønsket genetisk materiale som kan negativt påvirke eggproduksjon, fertilitet og vekstrate hos villendene. Andre problemer som kan oppstå er hybridisering, sykdomsspredning og påvirkning av naturmiljøet. [Flere tusen ender](#) ble også satt ut i fjor og forfjor. [Vitenskapskomiteen for mattrygghet uttalte i en rapport i februar 2017 at denne ordningen er uheldig for miljø og dyrehelse.](#)

28. Kutt i midlene til ordningen spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)

Tilskuddsordningen «Spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL)» brukes til å ivareta natur- og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap, samt for å redusere forurensning fra jordbruket. [I jordbruksavtalen for 2015-2016](#) ble bevilgningene til dette tilskuddet kuttet med 20 millioner – kutt nummer to på to år (2015: 175 millioner, 2014: 195 millioner, 2013: 225 millioner).

29. Ny E39 gjennom turområde

Det skal bygges [ny ferjefri E39](#) gjennom et populært turområde på Stord. Dette blir det største og dyreste veiprojektet i Norge så langt. En firefelts motorvei skal bygges tvers gjennom Landåsen turområde og skal legges tett inntil Landåsvatnet, Tveitavatnet og Skiphaugsvatnet. Det er også foreslått at den nye veien skal legges gjennom områder i Tysnes med svært verdifull natur, som [har verdifull regnskog](#) og andre viktige naturtyper.

30. Store naturverdier vil ødelegges av ny E16 og jernbane sør for Hønefoss

[Regjeringen vedtok i 2016 å anlegge felles trasé for E16 og Ringeriksbanen](#) gjennom et internasjonalt verdifull natur og kulturlandskap i Nordre Tyrifjorden våtmarkssystem. Området har [internasjonal bevaringsstatus gjennom Ramsar-konvensjonen](#). Vedtaket går mot Miljødirektoratets anbefalinger, som mener denne traséen er uakseptabel med hensyn på naturverdiene. Blant naturverdiene som vil ødelegges av det foreslåtte trasévalget er våtmark og leveområde for fugler, kalkrike tørrenger med blant annet den prioriterte arten dragehode, artsrike kulturlandskap og rødlista sopparter knyttet til gammel skog, deriblant kritisk utrydningstrua arter.

31. Regjeringen tillater ødeleggelse av viktig matfat for fuglene

[Brekstadbukta skal fylles ut og gjøres om til næringsområde](#). Dette er en katastrofe for fuglelivet i området. Hele [75 fuglearter har brukt Brekstadfjæra for å finne mat, hvorav 25 av fugleartene er rødlistet](#). [Brekstadfjæra er internasjonalt anerkjent som et viktig fugle- og biodiversitetsområde.](#)

32. Forsøksordning for catskiing

Etter forslag fra regjeringen har Stortinget vedtatt en [lovendring som tillater en forsøksordning for catskiing](#). Begrepet catskiing benyttes om å transportere skiløpere med tråkkemaskin eller beltevogn, slik at de kan stå på ski ned igjen utenfor preparerte skibakker. Dette er i Europa så langt kun tillatt i Makedonia og Italia, og er [kritisert av Norsk Friluftsliv](#) fordi trafikk og støy trolig vil forstyrre både naturmangfoldet, friluftslivet og allmenn sikkerhet. [Miljødirektoratet fraråder catskiing.](#)

33. Fornøyelseskjøring på snøskuter er blitt tillatt

Stortinget åpnet [12. mai 2015](#) for fornøyelseskjøring med snøskuter i norsk natur, etter forslag fra regjeringen. Alle faginstanser og en samlet norsk miljø- og friluftslivsbevegelse protesterte mot vedtaket, som vil føre til mer støy og forstyrrelser i norsk natur. Dette vil være en trussel mot mange arter, i tillegg til å ødelegge naturopplevelsen for folk. Miljøkonsekvensene av lovendringen var svært mangelfullt utredet og sterkt [kritisert](#) av blant andre professor Ole Kristian Fauchald ved Institutt for offentlig rett, Universitetet i Oslo. Regjeringen og det knappe stortingsflertallet (Høyre, FrP og Sp) lyttet ikke til noen av de faglige innvendingene.

Hav og kyst

34. Regjeringen overhører samtlige miljøråd i oljesaker

[Regjeringen har brutt samtlige miljøråd](#) fra Miljødirektoratet mot utlysning av nye blokker for oljeboring i definerte, sårbare områder. [Miljødirektoratet frarådet](#) å åpne for boring i disse blokkene på grunn av sjøfugl, fiskeressurser eller fordi det er innenfor den arktiske iskanten hvor det er høy biologisk produksjon. [Regjeringen har satt rekord i overkjøringen av miljøråd](#). Den rødgrønne regjeringen fulgte 20 prosent av advarslene som ble gitt mot oljeboring i sårbare områder.

35. Regjeringen utlyser rekordmange blokker i Barentshavet

[Til sammen 102 blokker utlyses i den 24. konsesjonsrunden på norsk sokkel](#), hvorav 93 blokker er i Barentshavet og ni blokker er i Norskehavet. [Fem av blokkene strekker seg så langt om mulig inn mot 65-kilometersbeltet rundt Bjørnøya](#), der det i henhold til forvaltningsplanen for Barentshavet og Lofoten ikke tillates petroleumsvirksomhet. [Miljødirektoratet fraråder utlysning av 20 blokker](#) innen en radius på 100 kilometer fra Bjørnøya. Årsaken er beredskapsmessige utfordringer og en av verdens høyeste tettheter av sjøfugl. [Polarinstituttet fraråder](#) aktivitet i 37 av de 102 blokkene som er foreslått lagt ut. [Flere av de foreslåtte blokkene er i berøring med etablerte Særlig Verdifulle Områder \(SVO\)](#), samt med grensen for maksimal isutbredelse.

36. Rekordmange nye blokker i Barentshavet tildelt til oljeindustrien gjennom TFO 2017

De forhåndsdefinerte områdene (TFO-arealene) er siden TFO 2016 blitt [utvidet](#) med 34 blokker i Norskehavet og 53 blokker i Barentshavet. Disse er modne områder på norsk sokkel som allerede er godt geologisk kjent. TFO er en enklere måte for oljeindustrien å få tilgang til nye leteblokker på enn gjennom de ordinære konsesjonsrundene.

To av blokkene ligger bare 10 kilometer fra land og er [nær store forekomster](#) av sjøfugl og sjøpattedyr samt viktige gyte- og oppvekstområder for fisk. Dersom verden skal nå klimamålene satt i Paris-avtalen, er det [ikke rom for å hente opp](#) nye, uoppdagede fossile forekomster, hverken kull, olje eller gass.

37. Regjeringen prøver å åpne SVO-områder for olje

Regjeringen [forsøker å åpne opp](#) de særlige verdifulle og sårbare områdene (SVO-områdene) Froan-Sularevet og Iverryggen for oljeaktivitet gjennom oppdateringen av forvaltningsplanen for Norskehavet. Stortinget [sier nei](#) til dette og ber regjeringen om å legge fram en plan for arbeidet med marine verneområder, hvor de særlig verdifulle og sårbare områdene skal prioriteres. Regjeringen forsøker i samme oppdatering å [ikke inkludere](#) størsteparten av SVO-en Vesterisen.

38. Omdefinering av iskantsonen

Regjeringen ønsket å flytte iskanten nordover for å tillate oljevirksomhet lengre nord i Barentshavet, og la den 24. april 2015 fram [Meld. St. 20 \(2014-15\)](#) om oppdatering av Forvaltningsplanen for Barentshavet. Åpning for oljeboring i dette området vil innebære en stor trussel mot det sårbare økosystemet i Arktis. I stortingsmeldingen overkjører regjeringen alle råd fra fagdirektoratene Norsk Polarinstitut og Miljødirektoratet. Heldigvis sendte Stortinget meldingen tilbake til regjeringen.

Regjeringen har på nytt i 2017 forsøkt å [innføre en ny definisjon av iskanten](#) i oppdateringen av forvaltningsplanen for Norskehavet. Regjeringen [mener Barentshavet Nord kan åpnes](#) for oljeboring når isen trekker nordover. Definisjonen som ble forsøkt innført er [den samme](#) som ble sendt tilbake av Stortinget med begrunnelsen «ikke god nok» i 2015. Dette blir på [nytt avslått av Stortinget](#) og regjeringen blir bedt om å levere en ny, faglig oppdatert avgrensning av hele iskantsonen – både i Barentshavet og Norskehavet. Denne skal legges fram i forbindelse med revideringen av forvaltningsplanen for Barentshavet i 2020.

Iskantsonen har stor økologisk betydning. Den er blant annet [viktig for primærproduksjon av planteplankton](#), som utnyttes av dyreplankton, fisk, sjøpattedyr og sjøfugl. Disse samles ved iskanten. Flere rødlistearter lever i iskantsonen. Risikoen forbundet med forurensning er ekstra stor, blant annet fordi tungt nedbrytbare stoffer kan akkumuleres og gi oppsamlingseffekter gjennom næringskjeden. [Seismikkskyting er skadelig for dyrelivet](#). Oljen i Arktis [må bli liggende](#) for å nå togradersmålet.

39. Oppdatering av forvaltningsplanen Norskehavet tre år forsinket

Ved behandlingen av [forvaltningsplanen for Norskehavet i 2009](#) forutsatte Stortinget at planen skulle oppdateres senest i 2014. Den ble ikke oppdatert før tidlig i 2017. Det er grunn til å frykte at regjeringen trenerer systemet med helhetlige forvaltningsplaner for våre havområder. Jevnlige revisjoner av disse planene er meget viktig for å ta vare på livet i havet og sikre et bærekraftig fiske.

40. Økt vekst i oppdrettsnæringen uten bedre miljøhensyn

Fiskeriminister Elisabeth Aspaker annonserte [18. juni 2015](#) at oppdrettsnæringen kunne søke om 5 prosent vekst neste år. En ny mulighet til å søke om 5 prosent vekst kom [17. november 2016](#) etter endring i reglene for antall lakselus per fisk. Oppdrettsnæringen sliter med miljøproblemer som lakselus, dumping av giftstoffer og rømming, og ytterligere vekst før disse problemene er håndtert vil øke miljøproblemene fra næringen. I gjennomsnitt dør [20 prosent](#) av all laks i merden på grunn av manglende dyrevelferd.

41. Gruvevirksomhet i Engebøfjellet og dumping av avfall i Førdefjorden er tillatt

Nordic Mining fikk 17. april 2015 [tillatelse](#) til å drive gruvevirksomhet i Engebøfjellet i Sogn og Fjordane, og til å etablere et fjorddeponi for 250 millioner tonn restmasse i Førdefjorden. Dette kan få alvorlige konsekvenser for villaks, kysttorsk og flere truede arter i en ren og artsrik nasjonal laksefjord. Tillatelsen ble gitt tross miljøfaglige advarsler fra blant annet Havforskningsinstituttet, Fiskeridirektoratet og Miljødirektoratet. Etter først å ha frarådet dumping ut fra miljøhensyn, endret Miljødirektoratet sin anbefaling etter påtrykk fra Klima- og miljødepartementet om også å vurdere positive samfunns effekter. Klima- og miljøministeren mente at hensynet til næringsvirksomhet veide tyngre enn livet i Førdefjorden.

42. Tillatelse til gruvedrift i Nussir og Ulveryggen, og sjødeponi i Repparfjorden

Repparfjorden er en nasjonal laksefjord i Finnmark som huser flere andre store fiskebestander og er gyteplass for kysttorsk. Selskapet Nussir ønsker å etablere kobbergruve med tilhørende sjødeponi i fjorden. [SINTEF og DNV GL har kommet med sterk kritikk av faggrunnlaget](#) bak gruveselskapets egen rapport om miljøkonsekvensene et sjødeponi ville medføre. [Nærings- og fiskeridepartementet ga](#) 13. februar 2014 [sin anbefaling til at gruvedrift i Repparfjorden](#) kunne etableres. [Kommunal- og](#)

[moderniseringsdepartementet godkjente reguleringsplanen for gruvedrift](#) den 20. mars 2014. Miljødirektoratet [ga tillatelse](#) og [vedtaket er endelig og kan ikke påklages videre](#). Dette kan bli et av de aller største forurensingsprosjektene i norgeshistorien, med et g [vedtak som er i strid med en rekke lover](#). Sjødeponiet vil trolig få store [negative konsekvenser for fisk og miljøet i fjorden](#)

43. Dispensasjon til å importere amerikansk hummer

Firmaet Ph. Thorstensen AS er gitt dispensasjon til å [importere levende amerikansk hummer](#). Forskrift om fremmede organismer har et forbud mot å importere levende amerikansk hummer, fordi den utgjør en trussel mot bestanden av europeiske hummer. Den amerikanske hummeren er i den nasjonale svartelista [vurdert som en art med svært høy økologisk risiko \(SE\)](#). Den amerikanske hummeren [kan spre sykdom, utkonkurrere og potensielt også krysse seg med den europeiske hummeren, som allerede har en svak bestand](#). Risikoen ved denne dispensasjonen er heldigvis begrenset gjennom at myndighetene har satt relativt strenge krav til håndtering og oppbevaring, og til at det ikke skal kunne omsettes levende individer.

44. Fiskeridirektoratet åpner nye rekefelt

Fiskeridirektoratet [åpner opp](#) for forsøksfiske med bunntåling etter reker i «nye» havområder som [ikke har vært i bruk på over 30 år](#) i Troms og Finnmark – uten å undersøke disse områdene for sårbare og verdifulle bunnleveområder først. Det er rimelig å anta at områdene kan ha betydelig antall sjøfjær, et leveområde som i henhold til OSPAR-konvensjonen er definert som Vulnerable Marine Ecosystem (VME) og skal gis beskyttelse fra ødeleggende aktivitet.

45. Vannscooterforskriften er opphevet

[Vannscootere skal heretter kunne brukes på lik linje med båter](#) i de aller fleste områder. Norsk friluftsliv har påpekt at en oppheving av forskriften [vil kunne utgjøre en stor trussel for blant annet badende, padlere og rødlistede fuglearter](#). Nærmere [80 prosent av kystkommunene er imot likestilling av vannscooter og båt, mens 63 prosent av innlandskommunene svarer det samme](#). Reglene for bruk av vannskuter i marine nasjonalparker er sprikende. [Fri bruk i Jomfruland nasjonalpark](#) vil gjøre det [vanskeligere å håndheve forbudet i andre marine nasjonalparker](#).

Naturpolitisk resultatliste 2013 - 2017

Verden opplever et historisk tap av natur. [Hvert eneste år mister vi 2 prosent av verdens dyreliv](#). Naturtapet foregår i like stort omfang i Norge. Rundt en [femdel av alle vurderte arter](#) i Norge er nå rødlistet. [For mange av økosystemene våre er tilstanden dårlig](#). Mange av dem, som fjell, våtmark og kyst har hatt en negativ utvikling de siste årene. Samtidig får vi [stadig mindre inngrepsfri natur](#).

Tapet av natur har politiske årsaker. Naturpolitikken er en samlebetegnelse på politikk som har direkte og lokale virkninger på naturen. Den omfatter vern av arter og områder, regulering av avfall og forurensende utslipp, men også store og små beslutninger om inngrep og virksomhet i natur. Både næringspolitikk, energipolitikk, samferdselspolitikk, kommunal planlegging, landbrukspolitikk og politikk for friluftsliv og rekreasjon har naturpolitiske konsekvenser.

I Naturpolitisk resultatliste 2013 – 2017 har WWF Verdens naturfond, Sabima og Naturvernforbundet samlet 59 eksempler på hvordan norsk naturpolitikk er blitt endret i løpet av den siste stortingsperioden. 13 av eksemplene er positive for naturen. 46 er negative.

Denne rapporten viser at den sittende regjeringen de siste fire årene systematisk har svekket forvaltningen av norsk natur. Regjeringen har

- svekket lovverk som var laget for å beskytte natur mot skadelige inngrep
- svekket forvaltningen som skulle følge opp lovverket
- sett bort fra faglige råd, både fra miljøforvaltning, faglige institusjoner og miljøorganisasjoner, når disse rådene anbefaler å unngå nedbygging og overbelastning av naturgrunnet.

Disse grepene har senket terskelen for inngrep i verdifull natur og svekket beskyttelsen av utsatte arter. Neste regjering må gjøre om på mye av naturpolitikken som den sittende regjeringen har gjennomført, og ta nye grep for å beskytte norsk natur mot nye ødeleggelser.

Naturvernforbundet

SABIMA